

Asociace spisovatelů: Sjezd spisovatelů 2022

Iveta Kokyová

Dobrý den všem,

jmenuju se Iveta Kokyová, jsem Romka s olašskými i východoslovenskými kořeny a děkuju Vám za pozvání, za možnost mluvit tu i za ženy, které stejné příležitosti jako já nemají.

Na úvod zmíním jednu z první romských spisovatelek a feministek Teru Fabiánovou. Na stránkách zpravodaje Romano l'il v roce 1970 byl otištěn první autorský text v romštině. Byl to její fejeton, kterým se snažila v romských ženách probudit sebevědomí. Popsala v něm podřadné postavení žen v romské komunitě a burcovala je, aby vzaly budoucnost do svých rukou, aby se vzdělávaly, emancipovaly. Vliv jejich slov na rozhodnutí věnovat se tvorbě a tvořit v romštině a podílet se na emancipaci svého národa zmiňuje řada autorek současné autorské generace zastoupené například Evou Danišovou, Renatou Berkyovou či Mariou Sivákovou.

Svémi názory a literární tvorbou chci zasáhnout právě ty Romky a Romy, kteří možná zatím ani nepomysleli na to, že je v romské společnosti na rozdělení rolí žen a mužů něco špatně. Je potřeba přiznat si, že bez změn se lepší budoucnosti jejich potomci nedočkají. A slova pronesená v romštině mají mnohem větší důraz než ta, která zazní česky. Proto se stále snažím psát romsky.

Literární tvorbě se věnuju i kvůli tomu, aby zazněl hlas těch žen, kterým nikdo nenaslouchá, jejichž často tragické osudy nikdo nezaznamenal, které se za svého života nedovolaly spravedlnosti a práva na plnohodnotně a svobodně prožitý život.

Aby nedošlo k omylu, nechci žádným způsobem nabourávat kulturní vzorce či tradice, se kterými se jako Romka plně ztotožňuju. Neříkám, že se romská žena nemá starat o rodinu, že nemá žít s mužem, že nemá projevovat úctu starším, pomáhat svým blízkým, ale tvrdím, že musí mít právo dosáhnout vzdělání. Myslím si, že jsem jako emancipovaná, občansky aktivní, vysokoškolsky vzdělaná Romka, matka tří dětí a hrdá babička 5 vnoučat živým důkazem, že je možné dodržovat a ctít naše zvyky a zároveň dosáhnout seberealizace, společenského uznání a být přínosem nejen pro svou rodinu, ale i společnost.

V současné době připravuju s nakladatelstvím KHER, redaktorkou Lenkou Jandákovou, román o romských ženách. Jak musely čelit často krajním situacím, i přes svou vůli zastávat v rodině roli, kterou by si za jiných okolností nikdy

samy nevybraly. Jak bez možnosti odporu musely přijímat rozhodnutí rodiny o sobě samých. Jak musely podstupovat různá ponižení, tresty, vykořisťování.

Abyste se mezi Romy hlásily k feminismu, abyste prosazovaly, že muži a ženy mají mít stejná práva a povinnosti, tak na to musíte mít, děvčata, pořádný koule. Jak mi Romové říkáme „vajca o průměru 16 a více“. Musíte být víc chlap než největší mačo v okolí, abyste si dokázaly prosadit svou. Připadá vám, že mít zaměstnání je běžná věc? Švagrová je Ukrajinka, s mým bratrem žije už 23 let a teprve nedávno si u něho prosadila, že bude chodit do práce. Dokud jejich děti neodrostly, její muž to nedovolil. V současné době pracuje, takže můžeme mluvit o tom, že má koule o průměru 18. Pro české ženy už je to možná nepochopitelné, ale jí se až po čtyřicítce podařilo být nezávislou a spokojenou ženou, a to díky práci. Připadá si pro společnost užitečná a má ze sebe dobrý pocit.

Když se narodí děvčátko, je to pro rodinu ztráta, protože se očekává, že komunitu neposílí mocensky. Sílu mají jen muži a čím více je synů, tím více má rodina moci a prestiže, protože se uznává jen mužské spojenectví. Narodila jsem se jako žena, sestra, dcera, což znamenalo, že o sobě nemohu rozhodovat. Dělat aktivity, které mě baví, jít si kam chci, s kým chci. Chtěla jsem mít stejná práva jako mí bratři! Ale místo toho jsem byla neustále pod kontrolou. Pod kontrolou svých bratrů, celé komunity, dokud jsem se nevdala za svého muže, který postupně, neříkám, že to bylo hned, ale přeci jen časem zjistil, že je pro nás dva i pro rodinu lepší, když získám vzdělání a uplatnění, když budu dělat to, co mě baví a naplňuje.

Romské ženy to mají těžší. Ne všichni podporují, aby měly vzdělání, někteří ho dokonce vidí jako ohrožení romství, ohrožení statusu rodiny, protože nad ženou ztrácí kontrolu. Vzdělání je pro ně nejistá finanční investice a ztráta času, který může žena věnovat domácnosti, svému muži, rodičům, dětem. Musím zdůraznit, že se to neděje ve všech romských rodinách a nemůžeme zevšeobecnit jednu osobní zkušenost na celou romskou společnost, jak se to rádo dělá. Ale pojďme všichni udělat něco pro ty romské dívky, o kterých víme, že nemají možnost volby. Ať mají alespoň nějakou šanci dosáhnout v životě rovnoprávnosti!